

Re-Accredited 'B++' 2.86 CGPA by NAAC

VEER NARMAD SOUTH GUJARAT UNIVERSITY

University Campus, Udhna-Magdalla Road, SURAT - 395 007, Gujarat, India.

વીર નર્મદ દક્ષિણ ગુજરાત યુનિવર્સિટી

યુનિવર્સિટી કેમ્પસ, ઉદ્ધના-મગદલા રોડ, સુરત - ૩૯૫ ૦૦૭, ગુજરાત, ભારત.

Tel : +91 - 261 - 2227141 to 2227146, Toll Free : 1800 2333 011, Digital Helpline No.- 0261 2388888

E-mail : info@vnsgu.ac.in, Website : www.vnsgu.ac.in

-: પરિપત્ર :-

બી.આર.એસ.નો અભ્યાસક્રમ ચલાવતી સંલગ્ન કોલેજોના આચાર્યશ્રીઓ તથા ડિપાર્ટમેન્ટનાં વડાશ્રીને જણાવવાનું કે, NEP-2020 અનુસાર શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ થી અમલમાં આવનાર BRS (Honors) Sem.-2 નો Major, Minor, MDC, AEC, SEC અને VAC ના અભ્યાસક્રમ સંદર્ભે વિચારણા કરતા ગ્રામ અભ્યાસ વિદ્યાશાખા અને ગ્રામઅભ્યાસ અભ્યાસ સમિતિની તા.૨૭/૧૦/૨૦૨૩ ની સંયુક્ત સભાના ઠરાવ ક્રમાંક :૨ અન્વયે કરેલ ભલામણ એકેડેમિક કાઉન્સિલની તા.૦૪/૧૧/૨૦૨૩ની સભાનાં ઠરાવ ક્રમાંક:૩૨ થી સ્વીકારી મંજૂર કરેલ છે. જેની આથી જાણ કરવામાં આવે છે.

ગ્રામ અભ્યાસ વિદ્યાશાખા અને ગ્રામઅભ્યાસ અભ્યાસ સમિતિની સંયુક્ત તા.૨૭/૧૦/૨૦૨૩ ની સભાનાં ઠરાવ ક્રમાંક:૨

:: આથી ઠરાવવામાં આવે છે કે, શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ થી અમલમાં આવનાર BRS (Honors) Sem.- 2 નો અભ્યાસક્રમ સર્વાનુમતે મંજૂર કરી તે મંજૂર કરવા એકેડેમિક કાઉન્સિલને ભલામણ કરવામાં આવે છે.

એકેડેમિક કાઉન્સિલની તા.૦૪/૧૧/૨૦૨૩ ની સભાનાં ઠરાવ ક્રમાંક: ૩૨

:: આથી ઠરાવવામાં આવે છે કે, NEP-2020 અનુસાર શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ થી અમલમાં આવનાર BRS (Honors) Sem.-2 નો Major, Minor, MDC, AEC, SEC અને VAC ના અભ્યાસક્રમ સંદર્ભે ગ્રામ અભ્યાસ વિદ્યાશાખા અને ગ્રામઅભ્યાસ અભ્યાસ સમિતિની તા.૨૭/૧૦/૨૦૨૩ ની સંયુક્ત સભાના ઠરાવ ક્રમાંક : ૨ અન્વયે ઉપરોક્ત મુજબ એકેડેમિક કાઉન્સિલને કરેલ ભલામણ સ્વીકારી મંજૂર કરવામાં આવે છે.

બિડાણ: ઉપર મુજબ

ક્રમાંક : એસ/પરિપત્ર/૩૨૯ સ્ટડીઝ/૨૮૫૮૦/૨૦૨૩

તા. ૦૬/૧૧/૨૦૨૩

Wife
કુલસચિવ

પ્રતિ,

- ૧) ગ્રામ અભ્યાસ વિદ્યાશાખા હેઠળની સંલગ્ન ગ્રામ અભ્યાસ વિષયની તમામ કોલેજોના આચાર્યશ્રીઓને તથા વિભાગીય વડાશ્રીને.....આપશ્રીની કોલેજના સંબંધિત શિક્ષકોને જાણ કરી અમલ કરવા સારૂ.
- ૨) ડીનશ્રી, ગ્રામઅભ્યાસ વિદ્યાશાખા,
- ૩) પરીક્ષા નિયામકશ્રી, પરીક્ષા વિભાગ, વીર નર્મદ દ.ગુ.યુનિવર્સિટી,સુરત.
- ૪) એકેડેમિક વિભાગ, વીર નર્મદ દ.ગુ.યુનિવર્સિટી,સુરત.

.....તરફ જાણ તેમજ અમલ સારૂ.

બેચલર ઓફ રુરલ સ્ટડીઝ (BACHELOR OF RURAL STUDIES)

Semester-2

Major-103

Credit-3+1

Marks-50

Subject-ક્ષેત્રવિદ્યા (Agronomy)

હેતુઓ :

1. જમીનના રાસાયણિક બંધારણ, જમીન રસ અને PH વગેરેવિશે જાણે.
2. જમીન વ્યવસ્થા કેમ કરવી તે જાણે.
3. જમીનની ફળદ્રુપતા અને ઉત્પાદન શક્તિ વિશે સમજ કેળવે.
4. ખાતરોના ઉપયોગ સંદર્ભે સમજ કેળવે.

અભ્યાસક્રમ (સૈદ્ધાંતિક):

1. જમીનનું રાસાયણિક બંધારણ, જમીન રસ અને PH, જમીનના PH અને પોષક તત્વોની લભ્યતાનો સંબંધ, PH અને તેને અસર કરતા પરિબળો, જમીનની અમલીયતા, ક્ષારીય જમીન સુધારણા, અલ્ક, ખારી જમીન, પ્રકાર સુધારણા.
2. જમીન વ્યવસ્થા: વ્યાખ્યા, જમીનનું મહત્વ, જમીન ધોવાણની સમસ્યા, નુકસાન, જમીન ધોવાણના પ્રકારો જમીન ધોવાણના પ્રમાણનો આધાર, જમીન ધોવાણ સમસ્યા ઉકેલ.
3. જમીન ફળદ્રુપતા: જમીન ફળદ્રુપતા અને ઉત્પાદન, જમીન ફળદ્રુપતાનો આધાર, જમીન ફળદ્રુપતા વધારવાના ઉપાયો.
4. વનસ્પતિને જરૂરી પોષક તત્વો, પોષક તત્વોની આવશ્યકતા નક્કી કરવાના સિદ્ધાંતો, પોષક તત્વોનું વર્ગીકરણ, પોષક તત્વોની છોડમાં અગત્યતા, કાર્ય, ઉણપ અને તેના પ્રમાણની છોડ પર અસર.
5. ખાતરો: ખાતર અને વર્ગીકરણ, સેન્દ્રિય, જૈવિક ખાતર, વ્યાખ્યા, લાભાલાભ, તેમના પ્રકાર, ખાસિયતો, ખાતર મિશ્રણ, ખાતરનો કાર્યક્ષમ ઉપયોગ, ખાતર આપવાની પદ્ધતિ, ખાતર ગણતરી, ખાતરનું વિતરણ, પુલના કાર્ય, ખાતર માટેના કાયદા, ખાતર ગુણવત્તાની ચકાસણી.

પ્રાયોગિક :

1. જમીનનો નમૂનો લેવો પૃથક્કરણ કરવું.
2. જમીન સંરક્ષણના પગલાનું નિરીક્ષણ કરવું.
3. જમીન સુધારણા કેન્દ્રની મુલાકાત લેવી.
4. ખાતર આપવાની વિવિધ પદ્ધતિનો પરિચય કરવો.
4. સેન્દ્રિય ખાતર બનાવતા એકમની મુલાકાત લેવી.

જાહેર કરવામાં આવેલું
04-11-2023
ફેકલ્ટી વાલી સંજ્ઞા
તા. 27-10-2023 ના રોજ

સંદર્ભ ગ્રંથો :

1. જમીન વિજ્ઞાન અને વ્યવસ્થા - શ્રી બાબુભાઈ અવરાણી - અનાડા પ્રકાશન-અમદાવાદ
2. જમીન વિજ્ઞાન અને વ્યવસ્થા - ડો હસમુખ સુથાર - લોકભારતી-સણોસરા
3. પર્યાવરણ સાથી - વિકસત સંસ્થા
4. કૃષિ ઇજનેરી - શ્રી બાબુભાઈ અવરાણી - અનાડા પ્રકાશન-અમદાવાદ

04-11-2023

બેચલર ઓફ રૂરલ સ્ટડીઝ (BACHELOR OF RURAL STUDIES)

Semester-2

Major-103

Credit-3+1

Marks-50

Subject-પશુપાલન (Animal Husbandry)

હેતુઓ :

1. પશુ વ્યવસ્થાપન વિશે જાણે અને આવડત કેળવે.
2. પશુપાલન વ્યવસાયનું આર્થિક મહત્વ સમજે અને દૂધની પડતર કિંમત વિશે જાણે.
3. ગૌશાળામાં રાખવામાં આવતા વિવિધ પત્રકોનો અભ્યાસ કરે અને તેના વિશે જાણકારી મેળવે.
4. ડી હોર્નિંગ/શિંગનાબુદી અને ખસીકરણની વિવિધ પદ્ધતિઓ વિશે જાણકારી મેળવે.
5. પશુની ઉંમર નક્કી કરી વિવિધ પદ્ધતિઓ વિશે જાણે રસીકરણની વિવિધ પદ્ધતિઓ અને તેનું મહત્વ સમજે છે.

અભ્યાસક્રમ (સૈદ્ધાંતિક) :

1. વ્યવસ્થાપન એટલે શું ? પશુ વ્યવસ્થાપનનો ઊડાણથી અભ્યાસ.
2. પશુ વ્યવસ્થાપનનું આર્થિકપાસુ, આવક-જાવક (તમામ પ્રકારની આવક અને તમામ પ્રકારનાખર્ચ)
3. વ્યવસ્થાપનના કાર્યો અને તેનો વ્યવહારુ અમલ.
4. રેકોર્ડ કીપિંગ : પત્રકોની નિભાવણી, ગૌશાળામાં રાખવામાં આવતા પત્રકોનો અભ્યાસ અને પત્રકોનું મહત્વ.
5. ડી હોર્નિંગ/શિંગનાબુદી અને ખસીકરણનું મહત્વ તથા તેની વિવિધ પદ્ધતિઓ.
6. પશુની ઉંમર જાણવાની વિવિધ પદ્ધતિઓ અને તેનું મહત્વ.
7. રસીકરણ : રસીકરણનું સમયપત્રક, રસીકરણનું મહત્વ અને રસીકરણની રીતો / પદ્ધતિઓ પ્રત્યક્ષ કાર્યો :-

1. ડેરીફાર્મ/ગૌશાળાના દૈનિક રૂટિન કાર્યોનું નિરીક્ષણ કરવું.
2. ગૌશાળામાં રાખવામાં આવતા પત્રકોનો અભ્યાસ કરવો.
3. શિંગનાબુદીની પ્રક્રિયાનો અભ્યાસ કરવો.
4. ખસીકરણની પ્રક્રિયાનો અભ્યાસ કરવો.
5. રસીકરણની વિવિધ પદ્ધતિઓનો અભ્યાસ, સાવચેતી/અગમચેતીનો અભ્યાસ કરવો.
6. પશુની ઉંમર જાણવાની પદ્ધતિનું પ્રત્યક્ષ અવલોકન કરવું.

04-11-2023

સંદર્ભગ્રંથો:-

1. પશુ વ્યવસ્થા - અરૂણભાઈ ડી. દવે અને લક્ષ્મણભાઈ પટેલ - યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ અમદાવાદ
2. વ્યવહારૂ ગોપાલન - સ્વ.શ્રી કૃષ્ણલાલ છોટાલાલ શુક્લ - યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ અમદાવાદ.
3. પશુ આહાર - બી. એન. પટેલ અને એન.એસ .શી રાદડીયા. યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ અમદાવાદ .
4. ડેરીવિજ્ઞાન - સી. એચ. જોષી - યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ .
5. "ગોદર્શન" માસિક - પશુપાલન નિયામકશ્રી, ગુજરાત રાજ્ય પશુપાલન ખાતું, ગાંધીનગર.
6. A textbook of Animal Husbandry - G.C. Banerjee. Oxford & IBH Publication Co-pvt. Ltd. New Delhi
7. A Hand book of Animal Husbandry. - ICAR New Delhi

Handwritten signature
04.11.2023

બેચલર ઓફ રૂરલ સ્ટડીઝ (BACHELOR OF RURAL STUDIES)

Semester-2

Major-103

Credit-3+1

Marks-50

Subject - બાગાયત (Horticulture)

હેતુઓ :

1. આ વિષયના અભ્યાસ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓ બાગાયતના વિવિધ મુદ્દાઓની જાણકારી અને સમજ મેળવે.
2. વિદ્યાર્થીઓ ગામના બાગાયત સંદર્ભે પ્રશ્નો સમજીને તેનો ઉકેલ મેળવી શકે.
3. વિદ્યાર્થી પોતે બાગાયત સંબંધિત કાર્યો સ્વતંત્ર રીતે કરીને તેમની આર્થિક સ્થિતિમાં સુધારો લાવી શકે.

અભ્યાસક્રમ :

1. વનસ્પતિ સંવર્ધનની રીતો :
 1. બીજ સંવર્ધન અને તેના લાભા-લાભ, બીજેતર સંવર્ધનના લાભાલાભ, બીજેતર સંવર્ધનની વિવિધ પદ્ધતિઓનો ખ્યાલ.
 2. પેશી સંવર્ધન : વ્યાખ્યા/અર્થ, તેનું મહત્વ અને બાગાયતી પાકોમાં તેની ઉપયોગીતા, પેશી સંવર્ધનની જુદી જુદી પદ્ધતિઓનો પરિચય.
 2. મુખ્ય ફળ પાકો જેવા કે : આંબો, ચીકુ, પપૈયા, જામફળ, કેળ, નાળીયેર, જામફળ, દાડમ, લીંબુ વગેરેની ખેતી પદ્ધતિ વગેરે.
 3. ફળોની જાળવણી, ફળ સંગ્રહની વિવિધ પદ્ધતિઓ અને ફળની વિવિધ બનાવટો.
 4. ગ્રીન હાઉસ ટેકનોલોજી અને નેટ હાઉસ :: અર્થ/વ્યાખ્યા, બાગાયતી પાકોમાં તેની ઉપયોગીતા અને તેના પ્રકારો વગેરે.
 5. મશરૂમની ખેતી : માનવ જીવન ખોરાકમાં મશરૂમની ઉપયોગીતા, મશરૂમની વિવિધ જાતોનો પરિચય, ગુજરાતમાં મશરૂમની ખેતી પદ્ધતિ વગેરે.

પ્રત્યક્ષ કાર્યો :

1. બીજ અને બીજેતર સંવર્ધનની વિવિધ પદ્ધતિઓ અંગે વિદ્યાર્થીઓને પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન આપવું.
2. કોલેજ કેમ્પસમાં વિદ્યાર્થીઓને ફળગ્રાહ ઉછેરની પ્રત્યક્ષ કાર્યની જવાબદારી સોંપવી.

Handwritten signature
04.11.2023

3. ટિસ્યુક્લ્ચર લેબની મુલાકાત લેવી.
4. ફળોની બનાવટની વિવિધ પદ્ધતિઓની જાણકારી મેળવે.
5. નજીકની ફળની વાડીની મુલાકાત લઈ પ્રત્યક્ષ રીતે ફળઝાડ ઉછેરની માહિતી મેળવે.
6. ગ્રીન હાઉસ અને નેટ હાઉસની પ્રત્યક્ષ મુલાકાત લઈ માહિતી મેળવવી.
7. મશરૂમની ખેતી પદ્ધતિની જાણકારી મેળવી સંસ્થામાં પ્રત્યક્ષ રીતે મશરૂમ ઉછેરે.

સંદર્ભ ગ્રંથો :

1. ફળ પાકો - આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી, આણંદ
2. ફળ પાકોની સુધારેલી ખેતી - સરદાર સ્મૃતિ કેન્દ્ર, આણંદ
3. ફળઝાડ વિજ્ઞાન -બાબુભાઈ અવરાણી, યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ
4. મૂલ્ય વર્ધન - કૃષિ ગોવિંદા, આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી, આણંદ

Handwritten signature
04-11-2023

બેચલર ઓફ રૂરલ સ્ટડીઝ (BACHELOR OF RURAL STUDIES)

Semester-2

Major-103

Credit-3+1

Marks-50

Subject-ગ્રામવિસ્તરણ (Rural Extension)

હેતુઓ:

1. સ્થાનિક નેતા દ્વારા વિસ્તરણ કાર્યક્રમો કઈ રીતે કરવા તેની વિદ્યાર્થીઓ સમજ કેળવે.
2. વિદ્યાર્થી પાસે જે જ્ઞાન, આવડત, પ્રશ્નોના ઉપાયો છે તે ગ્રામજનો, સમાજ સુધી કઈ રીતે પહોંચાડવા ? તેની વિવિધ પદ્ધતિઓ અને ઉપયોગવિદ્યાર્થીઓ સમજે.
3. સારા વિસ્તરણ કાર્યકર બનવા માટેની લાયકાત વિદ્યાર્થીઓમાં કેળવાય.
4. ગ્રામ સંગઠનોની રચના, ઉપયોગીતા વિદ્યાર્થીઓ સમજે.
5. વિદ્યાર્થીએ પ્રથમ વખત ગામ પ્રવેશ કરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાની બાબતો જાણે-સમજે.

અભ્યાસક્રમ :

1. વિસ્તરણ કાર્યમાં નેતૃત્વ :નેતા એટલે શું? નેતૃત્વ એટલે શું? ગ્રામવિકાસમાં સ્થાનિક નેતૃત્વનું મહત્વ, નેતૃત્વના પ્રકારો, નેતૃત્વના કાર્યમાં સ્થાનિક નેતાઓ દ્વારા કાર્ય કરવાના ફાયદા તથા કાર્ય દરમિયાન લક્ષમાં રાખવાની બાબતો, વિસ્તરણ શિક્ષણની પ્રવૃત્તિમાં નેતાઓનો ઉપયોગ, સ્થાનિક નેતાની પસંદગી અનેતાલીમ.
2. વિસ્તરણ શિક્ષણની પદ્ધતિઓ :
 - 1.વ્યક્તિગત સંપર્ક પદ્ધતિ
 - 2.જૂથ સંપર્ક પદ્ધતિ
 - 3.સમૂહ સંપર્કપદ્ધતિ
- 3.વિસ્તરણ કાર્યમાં દ્રશ્ય શ્રાવ્ય સાધનોનો ઉપયોગ:વિવિધદ્રશ્ય શ્રાવ્ય સાધનોનો પરિચય,દ્રશ્ય શ્રાવ્ય સાધનોનો વ્યવહારિક અર્થ, મનોવૈજ્ઞાનિક મહત્વ અને તેની વિસ્તરણ કાર્યમાં ઉપયોગીતા વગેરે.
4. વિસ્તરણ કાર્યકરના ગુણો -લાક્ષણિકતા:
 1. વિસ્તરણ કાર્યકરનું કર્તવ્ય
 2. વિસ્તરણ કાર્યના ગુણો, લક્ષણો અને ફરજો

Handwritten signature and date
04-11-2023

પ્રત્યક્ષ કાર્યો :

1. જુદાજુદા પ્રકારના સ્થાનિક નેતાની મુલાકાત લઈ સામાન્ય વ્યક્તિમાંથી નેતા બનવા સુધી પ્રક્રિયાના અનુભવો જાણવા, સમજવા અને અહેવાલ બનાવવો.
2. જુદી જુદી વિસ્તરણ પદ્ધતિઓનો ગ્રામજનો સાથે પ્રયોગ કરવો અને તેની અસરકારકતાનો અહેવાલ બનાવવો.
3. વિદ્યાર્થીઓને વિવિધ દ્રશ્ય-શ્રાવ્ય સાધનોનો પરિચય કરાવવો અને તેના ઉપયોગ વિશે સમજ આપવી.

સંદર્ભ ગ્રંથો :

1. વિસ્તરણ શિક્ષણ - શ્રી બાબુભાઈ અવરાણી, અનડા પ્રકાશન - અમદાવાદ.
2. કૃષિ વિસ્તરણ શિક્ષણ - ઈશ્વરભાઈ પટેલ અને અન્ય યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ - અમદાવાદ
3. દ્રશ્ય - શ્રાવ્ય શિક્ષણ - ધીરજલાલ ભાવસાર નવભારત અમદાવાદ
4. Extension and Communication for Development O.P.Dhammu & Happy Bhatnagar
Oxford and IBH publishing Co-Pvt Ltd
5. Agriculture Extension impact and Assessment A.K. Singh Agrobios (India) Jodhpur
6. Extension Education and Rural Developments anthe Govind and G. Tamilsevi
Agrobios India Jodhpur

02/11/23
04-11-2023

બેચલર ઓફ રૂરલ સ્ટડીઝ (BACHELOR OF RURAL STUDIES)

Semester-2

Major-103

Credit-3+1

Marks-50

Subject-ગ્રામ વિકાસ અને વ્યવસ્થાપન (Rural Management & Development)

હેતુઓ :

આ વિષયનો હેતુ ભારતીય ગ્રામીણ વિકાસ નીતિઓ, કાર્યક્રમો, તેનું વ્યવસ્થાપન અને વૈશ્વિકીકરણ અને ઉદારીકરણ સંદર્ભે અગ્રિમતાના ધોરણે વિદ્યાર્થી સમજતો થાય.

અભ્યાસક્રમ :-

1. ગ્રામવિકાસની નીતિઓ :

ગ્રામ વિકાસની નીતિઓ, મુખ્ય મુદ્દા, તેની અસરો અને વિશેષજોગવાઈઓ, તેના વિકલ્પો.

2. ગ્રામ વિકાસના કાર્યક્રમો : મહિલા સશક્તિકરણ, બચત જૂથો, સહભાગી વનવ્યવસ્થા, ગ્રામ આરોગ્ય વીમા, બેન્કિંગ સહાય યોજના અને તેની ગ્રામ વિકાસ પર અસરો, તેનું ટકાઉપણું, સ્થાયી વિકાસ, તેના માપદંડો અને સ્થાયી વિકાસના પગલા.

2. ગ્રામ વિકાસમાં લોકભાગીદારી :

1. લોક ભાગીદારી એટલે શું ? ખ્યાલ, તેનું મહત્વ અને ભાગીદારીના સ્તરો

2. લક્ષ્યાંક જૂથોની ભાગીદારી વાળા કાર્યક્રમો

3. લોકભાગીદારી વધારવા માટેની પદ્ધતિઓ

4. ગ્રામવિકાસ કાર્યક્રમમાં લોકભાગીદારીના નમૂનાનો અભ્યાસ

3. ગ્રામવિકાસ ક્ષેત્રે સહકારી સંસ્થાઓ:

1. ગ્રામીણ વિકાસની વિવિધ પ્રકારની સહકારી મંડળીઓ, તેના કાર્યો, ગ્રામવિકાસમાં તેનું મહત્વ.

2. ખેતી, પશુપાલન, બેન્કિંગ, ગ્રામ ઉદ્યોગ, મજૂરો, કારીગરો, મહિલાઓ તથા સહકારી સંસ્થાઓની ભૂમિકા, જરૂરીયાત અને મહત્વ.

4. ગ્રામ વિકાસમાં જૂથ રચના અને સંગઠન :

1. બચત, સ્વાશ્રયી જૂથ રચના, તેની ભૂમિકા, વ્યવસ્થાપન, મળતા લાભો, ગ્રામ વિકાસમાં તેનું મહત્વ, સિંચાઈ જૂથ, વન મંડળો, પાણી સમિતિની રચના, જોગવાઈઓ તેને મળતા લાભો ગ્રામવિકાસમાં તેનું મહત્વ.

2. સહકારી સંસ્થાનું ગ્રામ વિકાસમાં મહત્વ

04.11.2023

5. ગ્રામ વિકાસમાં મૂલ્યાંકન અને દેખરેખ:

1. દેખરેખ મૂલ્યાંકન અર્થ તફાવત
2. દેખરેખ મૂલ્યાંકનની ભૂમિકા
3. મૂલ્યાંકન પદ્ધતિઓ
4. સામાજિક અન્વેષણ
5. દેખરેખ મૂલ્યાંકનની મહત્વ અને મર્યાદાઓ

પ્રેક્ટીકલ :

1. સખી મંડળ જૂથની મુલાકાત, પ્રવૃત્તિ સંચાલન, નેતાગીરી સંગઠન કાર્યની માહિતી મેળવી.
2. ગ્રામસભાની મુલાકાત, તેની કાર્યવાહી સમજવી, જન ભાગીદારીના સ્વરૂપ વિશે માહિતી મેળવવી.
3. મહિલાઓ સંચાલિત મંડળીઓ તથા અન્ય સહકારી મંડળીની મુલાકાત.

સંદર્ભ ગ્રંથો :

1. કુદરતી સંપત્તિ વિકાસ અને વ્યવસ્થાપન - શ્રી બાબુભાઈ અવરાણી, અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
2. વિસ્તરણ શિક્ષણ ભાગ - 1, 2 શ્રી બાબુભાઈ અવરાણી, અનડા પ્રકાશન - અમદાવાદ.
3. ભારતમાં આર્થિક સમસ્યાઓ ભાગ-1, ડો. વિષ્ણુશંકર એચ. જોષી, યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ
4. ભારતમાં આર્થિક સમસ્યાઓ ભાગ-2, ડો. વિષ્ણુશંકર એચ. જોષી, યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ
5. વિકાસશીલ રાષ્ટ્રોનું અર્થશાસ્ત્ર, એચ.કે. ત્રિવેદી, યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ
6. ભારતમાં ગ્રામવિકાસ અને નિયોજન (હિન્દી), રેખા શર્મા, રાવત પ્રકાશન, અમદાવાદ
7. ભારતીય ગ્રામીણ અર્થવ્યવસ્થા, અધ્યયન અને તેનું વિશ્લેષણ, ડો. ઉગ્રમોહન ઝા, સત્યમ પબ્લીકેશન હાઉસ, દિલ્હી.

04-11-2023

બેચલર ઓફ રૂરલ સ્ટડીઝ (BACHELOR OF RURAL STUDIES)

Semester-2

Major-104

Credit-3+1

Marks-50

Subject- ક્ષેત્રવિદ્યા (Agronomy)

હેતુઓ :

1. પિયતનું મહત્વ સમજે, કૃષિમાં પાણીનો સમજ પૂર્વક ઉપયોગ કરતા શીખે.
2. જમીનને નડતા પ્રશ્નોનું નિવારણ કરતા શીખે.
3. સૂકી ખેતીમાં ઉત્પાદન વધારવાના વિવિધ પગલાં સમજે તે મુજબ આયોજન કરે.

અભ્યાસક્રમ (સૈદ્ધાંતિક) :

1. જળ સિંચન : પિયત એટલે શું ? પિયતના લાભાલાભ, જળશોષણ પર અસર કરતા પરિબળો, જમીન તાપમાન, જમીન દ્રાવણની અભિસરણ શક્તિ, જમીનમાં હવાની અવરજવર અને પાણીનો ભરાવો, મૂળ અવસ્થા, અસરકારક મૂળ વિસ્તાર, મૂળ વિસ્તારમાં ભેજશોષણ તરાહ, ઉત્સેવદન, ઉત્સેવદનની અસરોનો અભ્યાસ કરવો, પિયતનું પ્રમાણ નક્કી કરવું, પિયત પદ્ધતિઓ, સપાટીના પિયતના પાણીમાં ક્ષાર.

2. જળ નિકાલ : વ્યાખ્યા, જળનિકાલના લાભાલાભ, ગુણધર્મો, જળનિકાલની જરૂરિયાત, જળ નિકાલની જરૂરિયાત નક્કી કરવી, જળ નિકાલ આંક, જળ નિકાલ પદ્ધતિના પ્રકાર, બાહ્ય આંતરિક જળ નિકાલ, અને બાહ્ય જળનિકાલના પ્રકારો, તેમજ તેના વિવિધ અભ્યાસ, ગટરોની જાળવણી.

3. સૂકીખેતી :

વ્યાખ્યા, સૂકીખેતીના સિદ્ધાંતો, મુશ્કેલીઓ, સૂકીખેતી માટેની ટેકનોલોજી અને કરવાની કામગીરી, ખેત- હવામાનશાસ્ત્ર, જળશાસ્ત્ર વિકાસ, ભૂગર્ભજળ, વનીકરણ, પાક સુધારણા કાર્યક્રમ, રાસાયણિક ખાતરો - પાક સંરક્ષણ, વૈકલ્પિક જમીન વ્યવસ્થા, જળ, જમીન સંરક્ષણ, ખેતીનીતિઓ વગેરેનો અભ્યાસ, ઉત્પાદન વધારવાના અગત્યના પગલાં.

પ્રાયોગિક :-

1. પાણીનો નમૂનો લેવો પૃથકરણ કરવું.
2. પિયત પદ્ધતિઓનું નિરીક્ષણ તેમજ પદ્ધતિનું મોડલ બનાવવું.
3. જળસ્રાવ વિસ્તાર કાર્યક્રમ સ્થળની મુલાકાત.
4. ભૂગર્ભ જળસંગ્રહ નિરીક્ષણ અને મોડલ બનાવવું.

Handwritten signature
04.11.2023

સંદર્ભ ગ્રંથો :

1. જમીન વિજ્ઞાન અને વ્યવસ્થા - શ્રી બાબુભાઈ અવરાણી - અનાડા પ્રકાશન-અમદાવાદ
2. જમીન વિજ્ઞાન અને વ્યવસ્થા - ડો હસમુખ સુથાર - લોકભારતી-સણોસરા
3. સૂકીખેતીમાં જળ અને જમીન સંરક્ષણ - અતુલ પ્રકાશન, અમદાવાદ
4. પર્યાવરણ સાથી - વિકસત સંસ્થા
5. કૃષિ ઇજનેરી - શ્રી બાબુભાઈ અવરાણી - અનાડા પ્રકાશન, અમદાવાદ
6. Irrigation Engineering - AtulPrakashan, Ahmedabad

04-11-2023

બેચલર ઓફ રૂરલ સ્ટડીઝ (BACHELOR OF RURAL STUDIES)

Semester-2

Major-104

Credit-3+1

Marks-50

Subject-પશુપાલન (Animal Husbandry)

હેતુઓ :

1. પશુના પાચનતંત્ર અથવા હોજરી કે જઠરમાં ચાલતી પાચનની પ્રક્રિયા વિશે સમજે.
2. પ્રાણીઓના અલગ અલગ પ્રકારના ખોરાકની જાણકારી મેળવે અને ચોકસાઈ પૂર્વક ઓળખે.
3. ઘાસચારા પર કરવામાં આવતી વિવિધ પ્રક્રિયાઓનો અભ્યાસ કરે.
4. ગૌચર/બીડ ગૌચરનું વ્યવસ્થાપન અને ગૌચર નિભાવણીનું મહત્વ સમજે.
5. ગૌશાળાનું બાંધકામ તેનું વહીવટી માળખું અને કાર્ય વિશે જાણે.
6. માનવ પોષણમાં દૂધનું મહત્વ સમજે.

અભ્યાસક્રમ(સૈદ્ધાંતિક) :

1. પશુઆહાર :પશુ આહારનું મહત્વ, પશુઆહારનું વર્ગીકરણ, વિવિધ પ્રકારના આહાર,ખોરાક આપવાની વિવિધ પદ્ધતિઓ, ખોરાક આપતી વખતે લેવાની કાળજી વગેરે.
2. પાચનતંત્ર :વાગોળતા પ્રાણીઓના પાચનતંત્રનો અભ્યાસ
3. ઘાસચારા:ઘાસચારા ઉત્પાદન, સઘનચારા ખેતી,સઘન ચારા ખેતીનું આયોજન, મહત્તમ ઘાસચારાના ઉત્પાદનનો અભ્યાસ.
4. ગૌચર :ગૌચર તેના પ્રકાર, ગૌચર વ્યવસ્થાપન, ગૌચર સુધારણાના માર્ગો વગેરે.
5. સાયલેજ :સાયલેજ બનાવવાની પદ્ધતિ, સાયલોના પ્રકાર, સાયલેજ વાપરવાના લાભાલાભ વગેરે.
6. સૂકોચારો :સૂકો ઘાસચારો એટલે શું?, ઘાસચારાની સૂકવણી, સૂકવણીની વિવિધ પદ્ધતિઓ અને શરતો, રાખવાની કાળજી, ઘાસચારો વાપરવાની શરતો અને લાભાલાભ વગેરે.
7. લીલો ઘાસચારો:લીલો ઘાસચારો એટલે શું? લીલા ઘાસચારાના વિવિધ પ્રકારો,ઘાસચારાના પાકોનું વર્ગીકરણ, લીલા ઘાસચારાનું ઉત્પાદન, મકાઈ, જુવાર, હાઈબ્રીડ ઘાસ, રજકો, બાજરી વગેરે.

પ્રત્યક્ષ કાર્ય :

- 1.ગૌચરની મુલાકાત લઈ તેમાં થતા વિવિધ ઘાસચારાનો અભ્યાસ કરવો.
- 2.ઘાસચારાના વિવિધ પાકોનો પ્રત્યક્ષ અભ્યાસ કરવો.
- 3.ઘાસચારાની સૂકવણીની વિવિધ પદ્ધતિઓનો અભ્યાસ કરવો.

Handwritten signature and date
04-11-2023

4. ઘાસચારા સંગ્રહની વિવિધ પદ્ધતિઓનો અભ્યાસ કરવો.

5. સાયલેજનો અભ્યાસ કરવો.

6. વાગોળતા પ્રાણીના પાચનતંત્રનો અભ્યાસ. તેમજ સઘનચારા ખેતીનું આયોજન કરવું.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

1. પશુ વ્યવસ્થા- અરૂણભાઈ ડી. દવે અને લક્ષ્મણભાઈ પટેલ, યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ

2. વ્યવહારુ ગોપાલન - સ્વ. શ્રીકૃષ્ણલાલ છોટાલાલ શુક્લ - યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ

3. પશુ આહાર - બી. એન. પટેલ અને એન. એસ. શી રાદડીયા. યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ.

4. ડેરીવિજ્ઞાન - સી. એચ. જોષી, યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ .

5. "ગોદર્શન" માસિક - પશુપાલન નિયામકશ્રી, ગુજરાત રાજ્ય પશુપાલન ખાતું, ગાંધીનગર.

6. A textbook of Animal Husbandry - G.C. Benarjee. Oxford & IBH Publication Co-pvt Ltd.
New Delhi

7. A Hand book of Animal Husbandry. - ICAR New Delhi

Security
04-11-2023

બેચલર ઓફ રૂરલ સ્ટડીઝ (BACHELOR OF RURAL STUDIES)

Semester-2

Major-104

Credit-3+1

Marks-50

Subject -બાગાયત (Horticulture)

હેતુઓ :-

- 1.વિદ્યાર્થીઓ વનવિભાગનું મહત્વ સમજે.
- 2.વિદ્યાર્થીઓ જંગલના વૃક્ષોનો પરિચય મેળવે.
- 3.વિદ્યાર્થીઓ સ્વરોજગારીની તકો ઉપલબ્ધ કરે.

અભ્યાસક્રમ :

1. વન :વનોની વ્યાખ્યા, વનોના પ્રકાર, વનોનું મહત્વ - આર્થિક તથા પર્યાવરણીયદ્રષ્ટિએ.
2. કૃષિ વન(એગ્રો ફોરેસ્ટ્રી):વ્યાખ્યા,ફાયદા,પદ્ધતિ વગેરે.
3. સામાજિક વનીકરણ:અર્થ અને હેતુઓ, સામાજિક વનીકરણ હેઠળ કાર્યરત હાલની વિવિધ યોજનાઓ- સ્ટ્રીપ પ્લાન્ટીંગ(પટ્ટી પાક વાવેતર), ગ્રામવન, જંગલ સંવર્ધન, માલિકીની જમીનમાં વૃક્ષારોપણ, પર્યાવરણીય વૃક્ષઉછેર,કિસાન નર્સરી, વનમહોત્સવ, બાયોગેસ, સોલર કુકરવહેંચણી વગેરે.
4. નર્સરી વ્યવસ્થાપન :નર્સરીનું મહત્વ, સ્થળ પસંદગી અને આયોજન, પ્રાથમિક જમીન તૈયારી, બીજ અને ધરૂ, તેની કાળજી વગેરે.
5. વન વિભાગની પ્રવૃત્તિઓ :વન સંરક્ષણ અને વિકાસ, જંગલ વ્યવસ્થાપનમાં લોકભાગીદારી, સામાજિક વનીકરણ, વન્યજીવ સંરક્ષણ(સેન્યુરી), જૈવવિવિધતાનું સંરક્ષણ, વન સંશોધન, વિસ્તરણ પ્રવૃત્તિઓ વગેરે.

6.વન્ય વૃક્ષોની વૈજ્ઞાનિક ખેતી પદ્ધતિ:

1. સેવન 2.સાગ 3. વાંસ.

પ્રત્યક્ષ કાર્યો :-

- 1.નજીકના કૃષિવનની મુલાકાત લેવી.
- 2.નજીકના જંગલખાતા નર્સરીની મુલાકાત લઈ નર્સરીના કાર્યોથી પરિચય મેળવે.
- 3.નજીકના જંગલની મુલાકાત લઈ વનવિભાગની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓની જાણકારી મેળવે.

સંદર્ભ ગ્રંથો :

- 1.ભારતના જંગલો - અગ્રવાલ વી.પી. (1985)
- 2.ભારતના જંગલો - દ્રિવેદી એ.પી. (1980)
- 3.વૃક્ષોની ખેતી - આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી, આણંદ

84-11-2023

બેચલર ઓફ રૂરલ સ્ટડીઝ (BACHELOR OF RURAL STUDIES)

Semester-2

Major-104

Credit-3+1

Marks-50

Subject - ગ્રામ વિસ્તરણ(Rural Extension)

હેતુઓ :

- 1.ગ્રામ સંગઠનોની રચના, ઉપયોગીતા વિદ્યાર્થી સમજે.
- 2.ભારત અને વિદેશનો વિસ્તરણ ઇતિહાસ વિદ્યાર્થી જાણે સમજે.
- 3.ગ્રામજનો સુધી નવી ટેકનીક કેવી રીતે અને કયા માધ્યમથી પહોંચાડવી તે વિદ્યાર્થી જાણે સમજે .
- 4.વિદ્યાર્થીએ પ્રથમ વખત ગ્રામ પ્રવેશ કરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાની બાબતો જાણે સમજે.

અભ્યાસક્રમ:

1.વિસ્તરણનો ઇતિહાસ:

- 1.ભારતમાં વિસ્તરણની પ્રવૃત્તિઓનો ઇતિહાસ.
- 2.વિદેશો - અમેરિકા(યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ),ઇંગ્લેન્ડ(યુનાઇટેડ કિંગડમ), ડેનમાર્ક, જાપાન, ઇઝરાયેલ, ચીનની વિસ્તરણ પ્રવૃત્તિઓનો ઇતિહાસ વગેરે.

2.વિસ્તરણ કાર્યક્રમમાં ગ્રામ સંગઠનોનું મહત્વ ઉપયોગીતા:

- 1.યુવક મંડળની રચના, ઉદ્દેશ્ય, પ્રવૃત્તિઓ અને ગ્રામ વિકાસની વિવિધ પ્રવૃત્તિમાં ઉપયોગીતા.
2. મહિલા મંડળની રચના, ઉદ્દેશ્ય,પ્રવૃત્તિ અને ગ્રામ વિકાસની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં ઉપયોગીતા.
- 3.ખેડૂત મંડળની રચના, ઉદ્દેશ્ય, પ્રવૃત્તિ અને ગ્રામ વિકાસની વિવિધ પ્રવૃત્તિમાં ઉપયોગીતા.
- 4.ગ્રામ પંચાયત, શાળા, સહકારી મંડળી, સ્વસહાય જૂથની ગ્રામ વિકાસની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં ઉપયોગીતા વગેરે.

3.વિસ્તરણ કાર્યમાં સંદેશા વહનની પ્રક્રિયા:

- 1.સંદેશો એટલે શું ?સંદેશા વહનનો અર્થ, સંદેશાવહનને અસર કરતા પરિબળો, સંદેશા વહનની પ્રક્રિયાના મુખ્ય તત્વો, સંદેશાના અવરોધક પરિબળો અને સંદેશા વહનના માર્ગોને અસરકારક બનાવવાની મુખ્ય બાબતો.

4.વિસ્તરણ કાર્યકરનો ગ્રામ પ્રવેશ અને ગ્રામ શિબિર:

- વિસ્તરણ કાર્યકરે ગ્રામ પ્રવેશ સમયે કરવાની પ્રવૃત્તિ, ધ્યાન રાખવાની બાબતો, ગ્રામશિબિરનીઅગત્યતા.

04-11-2023

પ્રત્યક્ષ કાર્યો:

1. તાલુકા પંચાયતની મુલાકાત લઈને તેના વિસ્તરણ માળખાનો અભ્યાસ કરવો
2. યુવક મંડળ, મહિલા મંડળની મુલાકાત લઈ, ગરીબીના કારણો, ગરીબીની ઉપર લાવવાના ઉપાયો જણાવી અહેવાલ બનાવવો.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

1. વિસ્તરણ શિક્ષણ - શ્રી બાબુભાઈ અવરાણી, અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
2. કૃષિ વિસ્તરણ શિક્ષણ - ઈશ્વરભાઈ પટેલ અને અન્ય, યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ
3. ભારતમાં ગ્રામીણ વિકાસના સામાજિક પાસા - એ.જે .શાહ અને જે . કે. દવે - અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
4. ગ્રામ વિકાસ (હિન્દી) સિદ્ધાંત અને નીતિયો- ડો. કટાર સિંહ, Rawat Publication, Jaipur
5. Extension and Communication for Development O.P. Dhammu & Happy Bhatnagar
Oxford and IBH publishing Co-Pvt Ltd.
6. ભારતમાં ગ્રામ વિકાસ - શ્રી બાબુભાઈ અવરાણી, અનડા પ્રકાશન - અમદાવાદ
7. વ્યવસાયિક સમાજકાર્યના આધારસ્તંભ - આંદીબેન પટેલ, આંગન ટાવર, અમદાવાદ
8. Extension Education and Rural Development, Santhe, Govind and G.
Tamilsevi Agro Bios India Jodhpur

04-11-2023

બેચલર ઓફ રૂરલ સ્ટડીઝ (BACHELOR OF RURAL STUDIES)

Semester-2

Major-104

Credit-3+1

Marks-50

Subject -ગ્રામવિકાસ અને વ્યવસ્થાપન(Rural Management &Development)

હેતુઓ :

1. વિદ્યાર્થી ભારતીય અર્થતંત્રમાં કૃષિનું ગ્રામવિકાસમાં મહત્વ સમજે.
2. માનવ સંસાધન અને ગ્રામ વિકાસ કાર્યક્રમમાં સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ તથા સહકારી સંસ્થાઓનું મહત્વ સમજે.

અભ્યાસક્રમ (સૈદ્ધાંતિક) :

1.કૃષિ વ્યવસ્થાપન:

- 1.ભારતીય અર્થવ્યવસ્થામાં ખેતીની ભૂમિકા અને મહત્વ
- 2.ખેતી ઉત્પાદકતા વૃદ્ધીના ઉપાયો, વ્યવસ્થાપનનું કૃષિમાં મહત્વ, વ્યવસ્થાપનના મૂળતત્વો,ઉપયોગીતા અને મર્યાદાઓ.

2.માનવ સંસાધન:

માનવ સંસાધન પરિકલ્પના, અર્થ, માનવ સંસાધન અને વિકાસના આંતર સંબંધો, ગ્રામ વિકાસમાં માનવ સંસાધનનું મહત્વ.

3.ગ્રામ વિકાસ કાર્યક્રમનું વ્યવસ્થાપન:

- 1.ગ્રામવિકાસ કાર્યક્રમની સફળતામાં વ્યવસ્થાપનના પાસાંઓની ભૂમિકા, ઉપયોગીતા અને મર્યાદા.
- 2.વ્યવસ્થાપનનાં પાસા, આયોજન, અમલીકરણ દેખરેખ, મૂલ્યાંકન વગેરે.

4. ગ્રામ વિકાસમાં N.G.O./સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓની ભૂમિકા

- 1.સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓના સ્વરૂપ અને પ્રકાર
- 2.સ્વૈચ્છિક સંસ્થાની ગ્રામ વિકાસમાં ભૂમિકા, મહત્વ અને મર્યાદા
3. સ્વૈચ્છિક સંસ્થાની રચના, પેટાકાયદા, રજીસ્ટ્રેશનની પ્રક્રિયા

5.સહકારી સંસ્થાઓ અને ગ્રામ વિકાસ:

- 1.સહકારી સંસ્થાઓના પ્રકાર
- 2.સહકારી મંડળીના પેટાકાયદા, રચના અને રજીસ્ટ્રેશન પ્રક્રિયા
- 3.ગ્રામ વિકાસમાં સહકારી સંસ્થાઓની ભૂમિકા, શક્યતાઓ, મહત્વ, મર્યાદાઓ

04.11.2023

પ્રેક્ટીકલ :

1. સ્વૈચ્છિક સંસ્થાની મુલાકાત તેને રચના માળખું સમજવું. ગ્રામવિકાસ પ્રવૃત્તિની માહિતી મેળવવી અને સ્વૈચ્છિક સંસ્થાના પાંચ વર્ષના પ્રવૃત્તિ અહેવાલ અને હિસાબોનો અભ્યાસ કરવો.
2. તાલુકા કે જિલ્લામાં ગ્રામવિકાસ ક્ષેત્રે કામ કરતી સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓની માહિતી મેળવવી તેનું સ્વરૂપ કાર્યો સમજવા.
3. સહકારી મંડળીઓ સંઘોની મુલાકાત લેવી વ્યવસ્થાપન માળખું સમજવું કામગીરી અંગે.

સંદર્ભ ગ્રંથો :

1. કુદરતી સંપત્તિ વિકાસ અને વ્યવસ્થાપન - શ્રી બાબુભાઈ અવરાણી, અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
2. વિસ્તરણ શિક્ષણ ભાગ - 1 અને 2 શ્રી બાબુભાઈ અવરાણી, અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
3. ભારતમાં આર્થિક સમસ્યાઓ ભાગ - 1 - ડો. વિષ્ણુશંકર એચ. જોષી - યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ
4. ભારતમાં આર્થિક સમસ્યાઓ ભાગ - 2 - ડો. વિષ્ણુશંકર એચ. જોષી, યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ
5. વિકાસશીલ રાષ્ટ્રોનું અર્થશાસ્ત્ર - એચ.કે. ત્રિવેદી, યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ
6. ભારતમાં ગ્રામવિકાસ અને નિયોજન (હિન્દી) - રેખા શર્મા, રાવત પ્રકાશન, અમદાવાદ
7. ભારતીય ગ્રામીણ અર્થવ્યવસ્થા અધ્યયન એવું વિશ્લેષણ - ડો. ઉગ્રમોહન ઝા - સત્યમ પબ્લીકેશન હાઉસ, દિલ્હી.

Devraj
04-11-2023

બેચલર ઓફ રૂરલ સ્ટડીઝ (BACHELOR OF RURAL STUDIES)

Semester-2

Minor(ME 102)

Credit-4

Marks-50

Subject- ગાંધી વિચારના સિદ્ધાંતો(Principal of Gandhian Thought)

હેતુઓ :

- 1.વિદ્યાર્થીઓ ગાંધીજીના રચનાત્મક કાર્યક્રમોથી પરિચિત થાય.
- 2.વિદ્યાર્થીઓ ગાંધીજીના નઈ તાલીમ અને પાયાની કેળવણી વિષયક વિચારોથી પરિચિત થાય.
- 3.વિદ્યાર્થીઓ ગાંધીજીના ધર્મવિષયક વિચારોથી પરિચિત થાય.
- 4.વિદ્યાર્થીઓ આજના ભારતના સંદર્ભમાં ગાંધીજીના વિચારોથી પરિચિત થાય.
- 5.વિદ્યાર્થીઓ રચનાત્મક કાર્યકર્તાઓ પરિચિત થાય.
- 6.વિદ્યાર્થીઓ ગાંધીજીના રાજકીય વિચારોથી પરિચિત થાય.

અભ્યાસક્રમ (સૈદ્ધાંતિક) :

1. રચનાત્મક કાર્યક્રમો:

1. સ્વરાજ્ય માટેના રચનાત્મક કાર્યક્રમો :

1.કોમી એકતા2.અસ્પૃશ્યતા નિવારણ3.દારૂબંધી4.ખાદી

2.ગામડાંઓના વિકાસ સંદર્ભમાં ગાંધીજીના ગ્રામ વિકાસ અંગેના વિચારો:

1.ગ્રામોદ્યોગ2.ગ્રામ સફાઈ3.આર્થિક સમાનતા

3.શિક્ષણના સંદર્ભમાં રચનાત્મક કાર્યક્રમ :

1.નઈ તાલીમ2.પ્રૌઢ શિક્ષણ3.આરોગ્ય શિક્ષણ4.પ્રાંતિક ભાષા5.રાષ્ટ્રભાષા

4.સમાજના વિભિન્ન વિસ્તારોના વિકાસ માટેના રચનાત્મક કાર્યક્રમો :

1.સ્ત્રી ઉત્પત્તિ2.ખેડૂતો3.મજૂર4.આદિવાસીઓ5.રક્તપિત્તના રોગીઓ6.વિદ્યાર્થીઓ

3.રચનાત્મક કાર્યક્રમ પ્રત્યેનો ગાંધીવાદી અભિગમ :

1.અહિંસક અભિગમ2.અંત્યોદય અભિગમ3.સામૂહિક અભિગમ

4.ક્રાંતિકારી અભિગમ 5.લાગણીશીલ અભિગમ

4.ગાંધીજી અને શિક્ષણ :

1.નઈ તાલીમ અને પાયાની કેળવણી

2.ગાંધીજીના ધર્મ વિષયક વિચારો

04-11-2023

3. આજના ભારતના સંદર્ભમાં ગાંધીજીના વિચારોની પ્રસ્તુતતા

4. સામાજિક સ્થિતિ અને વ્યવસ્થા

5. આર્થિક સ્થિતિ અને વ્યવસ્થા

6. રાજકીય સ્થિતિ અને વ્યવસ્થા

5. રચનાત્મક કાર્યકર્તાઓ :

1. ઠક્કરબાપા 2. જુગતરામ દવે 3. બબલભાઈ મહેતા

સંદર્ભ ગ્રંથો:

1. રચનાત્મક કાર્યક્રમ - મો.ક.ગાંધી -નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ

2. ગાંધીજીનું ધર્મદર્શન - પ્રો.મ.પટેલ -યુનિ. ગ્રંથ નિ.બોર્ડ,અમદાવાદ-6

3. સત્યના પ્રયોગો- મો.ક.ગાંધી-નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ

સહી
04-11-2023

બેચલર ઓફ રૂરલ સ્ટડીઝ (BACHELOR OF RURAL STUDIES)

Semester-2

Int. Disciplinary (ID 102/A)

Credit-4

Marks-50

Subject - ગ્રામીણ સામાજિક માળખું (Rural Social Structure)

હેતુઓ :

1. ગ્રામ અભ્યાસના વિદ્યાર્થીઓ ગ્રામીણ સામાજિક માળખાનો ખ્યાલ મેળવે, તેના જુદાજુદા ઘટકોથી પરિચિત થાય, તેની સમજણ કેળવે.
2. ગુજરાતના આદિવાસી સમાજ વિશેનો ખ્યાલ પ્રાપ્ત કરે.
3. કુટુંબ વ્યવસ્થા વિશેનો ખ્યાલ મેળવે. તેમજ સિવિલ સોસાયટીનો ખ્યાલ પ્રાપ્ત કરે.

અભ્યાસક્રમ (સૈદ્ધાંતિક) :

1. સામાજિક માળખાનો ખ્યાલ.
2. ગ્રામ સમુદાયની વ્યાખ્યા, લક્ષણો, ગ્રામ અને નગર વચ્ચેનો તફાવત.
3. જ્ઞાતિ પ્રથા: વ્યાખ્યા, પ્રકાર, કાર્યો અને આવેલ પરિવર્તનો.
4. ગુજરાતના સંદર્ભમાં આદિવાસી સમાજ
 - આદિવાસીનો અર્થ, લાક્ષણિકતા
 - ગુજરાતની મુખ્ય આદિવાસીજાતિનો પરિચય.
5. કુટુંબ વ્યવસ્થા: વ્યાખ્યા, પ્રકાર, કાર્યો, કુટુંબવાદ, કુટુંબમાં આંતર સંબંધો, પરિવર્તન.
6. સિવિલ સોસાયટી, એન.જી.ઓ અને ગ્રામીણ સામાજિક ચળવળો.

સંદર્ભ ગ્રંથો :

1. ભારતમાં ગ્રામીણ સમાજશાસ્ત્ર - પ્રો. જી. સી. પટેલ, પાશ્વ પબ્લિકેશન, અમદાવાદ
2. ગુજરાતના આદિવાસી
3. ગ્રામીણ ભારત, અક્ષય દેસાઈ
4. ગ્રામીણ સમાજશાસ્ત્ર - પ્રો. જી. સી. પટેલ, પાશ્વ પબ્લિકેશન, અમદાવાદ
5. બદલાતું ગામ - પટેલ અંબાલાલ એસ. - સેન્ટર ફોર શોશ્યલ સ્ટડીઝ, સુરત

04-11-2023

બેચલર ઓફ રૂરલ સ્ટડીઝ (BACHELOR OF RURAL STUDIES)

Semester - 2

Int. Disciplinary (ID 102/B)

Credit - 4

Marks - 50

Subject - ગ્રામ ધિરાણ અને સહકાર (Rural Finance and Co - Operation)

હેતુઓ :

1. પ્રસ્તુત અભ્યાસક્રમ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓ ગ્રામ અર્થતંત્રના વિકાસ અને વૃદ્ધિ માટે ધિરાણનું મહત્વ સમજી પ્રવર્તમાન સંસ્થાક્રિય અને બિન સંસ્થાક્રિય ધિરાણ સ્ત્રોતો અંગેની જાણકારી મેળવે.
2. ભારતીય નાણાંકીય વ્યવસ્થા, બેંકો, બચત, નાણાંકીય નીતિ વિશે સમજ કેળવે અને વ્યવહારિક રીતે તેનો ઉપયોગ કરતા થાય.

અભ્યાસક્રમ:

- 1.ભારતીય વિતવ્યવસ્થા, આર્થિક વિકાસ અને વૃદ્ધિમાટે બચત અને ધિરાણનું મહત્વ, નામુ અને તેના કાર્યો, ભારતીય અર્થતંત્રમાં વિત્તિય સંસ્થાઓનું યોગદાન (સંગઠિત અને અસંગઠિત સ્ત્રોત)
- 2.મધ્યસ્થ રીઝર્વબેંકઅનેતેનાકાર્યો.
- 3.ભારતની નાણાંકીય નીતિ, તેની વિશેષતાઓ અને મર્યાદાઓ.
- 4.કુગાવો,મંદી, શાખ સર્જન અને તેને અસર કરતાં રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય પરિબલો.
- 5.વ્યાપારી બેંકો,તેનો વિકાસ, રાષ્ટ્રીયકરણના હેતુઓ અને તેની અસરો.
- 6.સહકારી બેંકો અને કૃષિલક્ષી ધિરાણ,પ્રાદેશિક ગ્રામીણ બેંકો, નાબાઈની સ્થાપના, હેતુઓ અને તેની કામગીરી.
- 7.નાબાઈ, સહકારી બેંકોનું ત્રિસ્તરીય માળખું.

સંદર્ભ ગ્રંથો:-

- 1.ગ્રામીણ બેંક વ્યવસ્થા -શ્રીમતી પ્રેમિલા એ.જોષીપુરા, યુનિ.ગ્રંથ નિર્માણ, અમદાવાદ- 1989
- 2.સહકાર ભાગ 1 અને 2 -શ્રી સી.એસ રાઠોડ, યુનિ.ગ્રંથ નિર્માણ, અમદાવાદ- 1996
- 3.ગુજરાત રાજ્ય સરકારી સંઘ-ગુજરાતની સરકારી પ્રવૃત્તિના 75 વર્ષ
4. ગ્રામ વિકાસનું અર્થશાસ્ત્ર - શાસ્ત્રી અને શાહ, સોનેજી અને મહેતા પોપ્પ્યુલર પ્રકાશન, 1979
- 5.ભારતમાં આયોજન અને સહકારી પ્રવૃત્તિ-વનસિંહખેતસિંહ ગઢવી, યુનિ.ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ
- 6.ભારતીય ગ્રામ અર્થતંત્ર વિકાસના પરિપ્રેક્ષ્ય
7. સહકારી દર્શન - શ્રી જગદીશચંદ્ર એમ. ગુલાણી, પ્રમુખ પ્રકાશન, સહકાર ભારતી, અંકુર રોડ, અમદાવાદ. 1993,
8. Rural Banking In India -I.C. -Dhiagra Sultanchand & sons- New Delhi -1987
- 9.The Indian Economy -I.C. -Dhiagra Sultanchand & sons- New Delhi -1987

04-11-2023

वीर नर्मद दक्षिण गुजरात विश्वविद्यालय, सुरत

प्रथमवर्ष (B.A./B.Com/B.Sc/B.Rs)

हिंदी भाषा-कौशल

सेमेस्टर-2

(2023-2024, 2024-2025 एवम् 2025-2026 के शैक्षिक वर्षों के लिए)

प्रश्नपत्र-2 हिंदी भाषा सामर्थ्य और जीवन कौशल (Hindi Proficiency & Life Skills)

Ability Enhancement Courses-01 (Credits 02) (Total Marks-25)

पाठ्य पुस्तक 1पंचवटी-मैथिलीशरण गुप्त (प्रकाशन-साहित्य सदन, झांसी)

अध्ययनकेलिएनिर्धारितक्षेत्र-

इकाई-1मैथिलीशरण गुप्त-व्यक्तित्व एवं कृतित्व , खंडकाव्य -परिभाषा एवं लक्षण, पंचवटी की कथावस्तु ।

इकाई-2 'पंचवटी' काव्य स्वरूप, 'पंचवटी' के पात्र, 'पंचवटी' में प्रकृति चित्रण, 'पंचवटी' में रस योजना।

इकाई-3 'पंचवटी' में संवाद योजना, 'पंचवटी' शीर्षक की सार्थकता, 'पंचवटी' काव्य का उद्देश्य, 'पंचवटी' की भाषा-शैली।

इकाई-4 संक्षेपण का महत्व, पल्लवन का महत्व, पत्राचार के अंग और व्यक्तिगत पत्र।

अंक- विभाजन-

प्रश्न 1. पठित पुस्तक से सात (१० में से) बहुविकल्पी प्रश्न (7X1=07अंक)

प्रश्न 2 पठित पुस्तक सेसंक्षिप्त प्रश्नआठ मेंसे6(6X1 = 06 अंक)

प्रश्न 3इकाई 1 और 2 सेआलोचनात्मक प्रश्न 1 (6X1 = 06 अंक)

प्रश्न 4. इकाई 3 और 4 से टिप्पणी का प्रश्न (06X 1 = 06 अंक)

सहायक ग्रंथ:

1.प्रशासनिक एवं कार्यालयी हिन्दी -डॉ रामप्रकाश एवं डॉ दिनेशकुमार गुप्त

2.संक्षेपीकरण-गणेशप्रसाद गुप्त

3.हिन्दी राम काव्य में नए संदर्भ -डॉ प्रमिला अवस्थी

4. हिन्दी व्याकरण - डॉ उमेश चंद्र गुप्त

5. मैथिलीशरण गुप्त -आनंद प्रकाश दीक्षित

6.मैथिलीशरण गुप्त काव्य संदर्भ कोश-डॉ नगेन्द्र

બેચલર ઓફ રૂરલ સ્ટડીઝ (BACHELOR OF RURAL STUDIES)

Semester-2

Skill Enhancement Course (SEC 102)

Credit -1+1

Marks-25

Subject -Computer Application

Objectives :

1. Design a course with objectives of:
 1. Student aware with fundamental knowledge of computer.
 2. Student gets knowledge or basic term and importance of computer so that it can be useful in his further study.

Theory:

1. Microsoft word :

1. Facilities of MS Word.
2. How to Start Microsoft Word.
3. Information of Microsoft word screen.

(Title bar, Menu bar, Standard toolbar, formatting toolbar, Ruler bar, status bar).

4. Microsoft word Shortcuts.

(Format name, Short key)

2 . Microsoft excel :

1. Facilities of M-S excel.
2. How to Start Microsoft excel.
3. Information of Microsoft excel screen.
4. Microsoft Excel Short cuts.

(Title bar, Menu bar, Standard toolbar, formatting toolbar, Formula bar, status bar,
(Shortcut key)

3. Microsoft PowerPoint

1. How to Start Microsoft Power Point.
2. To Prepare Power Point Slide.
3. Shortcut Keys

4. Internet :

1. Features of Internet.
2. Browser
(Opera, Mozilla Firefox, Google chrome)
3. Search engine (Google. Yahoo Rediff.)

5. E-mail :

(Advantages of :-e-mail, Limitations of E-mail, How to create E-mail Account)

Practical :

1. Practically learn use of word
2. Practically learn use of excel
3. Practically learn to make power point slide
4. Internet surfing
5. How to make E-mail id

References :

1. Basic Computer Application -H. B. Bhadka, Dr. N. N. Janí, Dr. G. R. Kulkarni
2. Computer Parichay-Computer Jagat
3. Computer Fundamentals
4. CCC+ - Computer world

બેચલર ઓફ રૂરલ સ્ટડીઝ (BACHELOR OF RURAL STUDIES)

Semester - 2

Value Added Course (VAC102/A)

Credit - 2

Marks - 25

Subject -ગ્રામ બજાર (Rural Marketing)

હેતુઓ :

1. વિદ્યાર્થીઓ ગ્રામ બજારનો અર્થ અને મહત્વ સમજે.
2. ગ્રામ બજારની લાક્ષણિકતાઓ, સમસ્યાઓ વગેરે વિશે જાણે.
3. વિદ્યાર્થીઓ જુદાજુદા બજારો વિશે જાણકારી પ્રાપ્ત કરે.

અભ્યાસક્રમ :

1. બજારનો અર્થ, બજારનું મહત્વ, બજારનાં લક્ષણો, બજારનું કાર્યક્ષેત્ર, બજારના નવા ઉભરતા ખ્યાલો કે પ્રવાહો.
2. ગ્રામીણ બજારનો અર્થ, ભારતીય ગ્રામીણ બજારની લાક્ષણિકતાઓ, ગ્રામીણ ગ્રાહકોની લાક્ષણિકતાઓ, ગ્રામીણ બજાર અને શહેરી બજાર વચ્ચેનો તફાવત.
3. ગ્રામીણ બજારની સમસ્યાઓ, ભારતના ગ્રામીણ-બજારોમાં શહેરી કંપનીઓનો પ્રવેશ, ગ્રામીણ બજારની વ્યૂહરચના, ગ્રામીણ બજારમાં માલનું વિતરણ અને પદ્ધતિઓ.
4. ગ્રામીણ બજારમાં હાટ બજાર અને ખાનગી વેપારીઓ, તેનું મહત્વ, મર્યાદાઓ અને હાલની સ્થિતિ.
5. નિયંત્રિત બજાર/ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર સમિતિ (APMC) : અર્થ, લક્ષણો, નિયંત્રિત બજાર વ્યવસ્થાનું મહત્વ, ભારતમાં નિયંત્રિત બજારોનો વિકાસ, નિયંત્રિત બજાર વ્યવસ્થાની મર્યાદાઓ.
6. સહકારી વેચાણ વ્યવસ્થા : સહકારી વેચાણ વ્યવસ્થાનું માળખું, તેનું મહત્વ, સહકારી વેચાણ વ્યવસ્થાની કામગીરીનું મૂલ્યાંકન.

સંદર્ભ ગ્રંથો :

1. ધંધાકીય વ્યવસ્થા અને સંચાલન - બી.એસ.શાહ પ્રકાશન, અમદાવાદ.
2. કૃષિ બજાર વ્યવસ્થા - ડો. દિનેશ ચૌધરી અને ડો. રાજીવ પટેલ, એકેડેમિક પબ્લિકેશન, બી/1, પહેલો માળ, અજન્ટા કોમર્શિયલ સેન્ટર, ઇન્કમટેક્સ પાસે, આશ્રમ રોડ, અમદાવાદ-14, મો. 06356318209
3. માર્કેટિંગ એક નિકટ પરિચય

4. Rural Marketing in India - N. W. Agarwal
5. Rural Marketing and Development - Shamin H.M
6. Agriculture Marketing in India -- Acharya S. S.

બેચલર ઓફ રૂરલ સ્ટડીઝ (BACHELOR OF RURAL STUDIES)

Semester - 2

Value Added Course (VAC 102/B)

Credit - 2

Marks - 25

Subject - આરોગ્યશાસ્ત્ર અને સફાઈ વિજ્ઞાન (Health and Sanitation)

હેતુઓ :

વિદ્યાર્થીઓ આરોગ્યના વિવિધ પાસાનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે અને આરોગ્યલક્ષી વલણ કેળવે તથા ગામડાંના આરોગ્ય વિષયક પ્રશ્નો સમજે.

અભ્યાસક્રમ (સૈદ્ધાંતિક) :

1. સફાઈ અને આરોગ્ય વચ્ચેનો સંબંધ.
2. પીવાના પાણીનું શુદ્ધિકરણ અને જાળવણી.
3. શરીર સફાઈનું સ્વાસ્થ્યમાં મહત્વ.
4. સફાઈના સાધનોની રચના અને વિજ્ઞાન, નિર્ગંધ પેશાબઘર, જુદા જુદા શૌચાલયો કમ્પોસ્ટ.
5. ગામ સફાઈની જરૂરિયાત અને તેનું વ્યવસ્થાતંત્ર.
6. સરકાર દ્વારા સફાઈ અને આરોગ્ય સંબંધિત ચલાવાતા કાર્યક્રમો અંગે માહિતી આપવી.
7. ઘન અને અર્ધઘન કચરાના નિકાલ વ્યવસ્થા અંગેનું વિજ્ઞાન.
8. કોવિડ - 19 અને તેના જેવી મહામારી અને તેનાથી બચવાના ઉપાયો.

સંદર્ભ ગ્રંથો :

1. શાળાની સફાઈ - યુનિસેફનો અંક
2. આરોગ્યની ચાવી - મોહનદાસ કરમચંદ ગાંધી
3. સફાઈ માર્ગદર્શિકા - શ્રી ઈશ્વરભાઈ પટેલ
4. માંદગીના મૂળ - ડો. શિવ પ્રસાદ ત્રિવેદી

ફેકલ્ટી વલી મંજૂર

04.11.2023